

เอกสารวิชาการส่วนบุคคล
(Individual Study)

หลักประชาธิปไตยกับความรับผิดชอบต่อสังคมของโตโยต้า

จัดทำโดย นายคิตชัย จีระธัญญาสกุล
รหัส 600538

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการอบรม
หลักสูตรหลักนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย รุ่นที่ 5
วิทยาลัยศาลรัฐธรรมนูญสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

ลิขสิทธิ์ของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

หลักประชาธิปไตยกับความรับผิดชอบต่อสังคมของโตโยต้า

นายคิตซึย จีระธัญญาสกุล

บทนำ

เมื่อกล่าวถึงหลักประชาธิปไตยแล้ว ความหมายแรกที่บุคคลโดยส่วนมากมีความเข้าใจประการแรกคือ หลักการที่เกี่ยวข้องกับระบอบการเมืองการปกครอง ซึ่งหลายประเทศทั่วโลกเห็นว่าการปกครองในระบอบประชาธิปไตยเป็นระบอบการปกครองที่ดีที่สุด เนื่องจากการปกครองของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน อย่างไรก็ตาม หลักประชาธิปไตยยังมีความหมายในมิติที่หลากหลายทั้งรูปแบบการปกครอง หลักการปกครอง ตลอดถึงการดำรงชีวิตของมนุษย์ ซึ่งหลักประชาธิปไตยในความหมายอย่างกว้าง หมายรวมถึงวิถีชีวิตของพลเมืองอีกรูปแบบหนึ่งที่มีแบบแผนแห่งพฤติกรรมในทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม เรียกว่า “วิถีประชาธิปไตย” โดยมีองค์ประกอบที่สำคัญดังนี้

(1) ความเข้าใจในหลักแห่งประชาธิปไตย พลเมืองของรัฐประชาธิปไตยต้องเข้าใจในกฎกติกาของการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสงบสุขโดยต้องเรียนรู้ถึงบทบาทหน้าที่และเสรีภาพของตนเอง รวมถึงการเคารพในเสรีภาพของผู้อื่น

(2) อุดมการณ์แบบประชาธิปไตย เป็นความเชื่ออย่างแรงกล้าในคุณค่าความเป็นมนุษย์ของคนทุกคน ว่ามีค่ามีศักยภาพ ที่จะเรียนรู้ มีอิสระภาพ มีความรักความเอื้ออาทรต่อกัน และร่วมมือกันพัฒนาสังคมจนเกิดประโยชน์ต่อทุกคนในสังคม และ

(3) การดำเนินชีวิตแบบประชาธิปไตย เป็นการดำเนินชีวิตของพลเมือง ในระบอบประชาธิปไตย โดยยึดหลักความเสมอภาค เสรีภาพ ภารดรภาพ และศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์

บริษัท โตโยต้า มอเตอร์ ประเทศไทย จำกัด ก็เป็นบริษัทเอกชนบริษัทหนึ่งที่มีสำนักงานใหญ่มาจากประเทศญี่ปุ่น และได้เข้ามาดำเนินกิจการในประเทศไทยมาอย่างยาวนาน โดยมีความสัมพันธ์ที่ดีและผูกพันกับประเทศไทยอย่างลึกซึ้ง จนถือได้ว่าบริษัท โตโยต้า มอเตอร์ ประเทศไทย จำกัด เป็นพลเมืองคนหนึ่งของประเทศไทยอย่างเต็มเปี่ยม สำหรับระบบการบริหารจัดการของบริษัท โตโยต้า มอเตอร์ ประเทศไทย จำกัด ยังคงยึดถือ “วิถีโตโยต้า” อันเป็นปรัชญาหลักในการทำงานที่สืบทอดมาจากญี่ปุ่น โดยปรับตัวให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมหรือบริบทของสังคมไทยอย่างเหมาะสม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในเรื่องความรับผิดชอบต่อสังคมที่บริษัทถือเป็นเรื่องสำคัญและยึดมั่นนำมาเป็นนโยบายที่สำคัญในการบริหารจัดการอย่างต่อเนื่องเสมอมา ในส่วนที่สำคัญที่สุดแล้ว “วิถีแห่งโตโยต้า” ซึ่งยึดถือหลักความรับผิดชอบต่อสังคมนี้ถือเป็นหลักประชาธิปไตยที่สำคัญประการหนึ่ง มีส่วนช่วยในการพัฒนาสังคมไทยเป็นสังคมที่มีพลเมืองที่มีคุณภาพ และส่งผลให้การปกครองระบอบประชาธิปไตยมีการพัฒนามากขึ้นตามไปด้วย

ในรายงานฉบับนี้ ประการแรก ผู้เขียนจะได้กล่าวถึงหลักประชาธิปไตยในส่วนที่เกี่ยวข้องกับหลักความรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อทำความเข้าใจถึงหลักประชาธิปไตยโดยทั่วไป ประการที่สอง หน้าที่และความรับผิดชอบต่อประชาชนในระบอบประชาธิปไตย เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของการทำหน้าที่ของ

ประชาชนที่จำเป็นต้องมีความรับผิดชอบต่อสังคมเพื่อพัฒนาระบบประชาธิปไตยให้เข้มแข็ง ประการที่สาม ความรับผิดชอบต่อสังคมของบริษัท โตโยต้า มอเตอร์ ประเทศไทย จำกัด เพื่อแสดงให้เห็นถึงกิจกรรมหรือการดำเนินการต่าง ๆ ของบริษัทที่มีส่วนร่วมในการทำประโยชน์สาธารณะให้แก่สังคม และประการที่สี่ จะได้สรุปถึงหลักประชาธิปไตยในเรื่องความรับผิดชอบต่อสังคมของบริษัท โตโยต้า มอเตอร์ ประเทศไทย ต่อไป

1. หลักประชาธิปไตย : หลักความรับผิดชอบต่อสังคม

การจัดระเบียบของสังคมมนุษย์ตั้งแต่สมัยโบราณเพื่อจัดการกับปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ ในหลายลักษณะที่เกิดขึ้นมีพัฒนาการมาตามยุคสมัย ในบางครั้งก็อาศัยหลักการคำสอนทางจิตวิญญาณหรือทางศาสนา มาเป็นหลักเกณฑ์ที่ยึดถือเพื่อควบคุมจิตใจของมนุษย์ไม่ให้เกิดพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม แต่บางครั้งเมื่อคำสอนทางศาสนาก็ไม่สามารถควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์ได้แล้ว จึงจำเป็นต้องมีการสร้างกฎเกณฑ์ภายนอกจิตใจเพื่อควบคุมมนุษย์ด้วยกันเองให้สามารถอยู่ร่วมกันอย่างสงบเรียบร้อยและสันติสุขจึงเกิดขึ้น ระบบที่โลกได้คิดค้นเพื่อควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์ก็คือ รูปแบบการปกครอง การที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจทางการเมืองในชุมชนของตนนั้นเป็นวิธีการที่สังคมของคนโบราณหลายแห่งได้ปฏิบัติกันมาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ เช่น สังคมอินเดียโบราณปรากฏว่าประชาชนในวรรณะสูง ๆ ได้มีส่วนร่วมในการปกครองโดยตรง หากพิจารณาในเบื้องต้นอาจจะดูไม่มากนัก แต่ถ้านับทั้งวรรณะก็ไม่ค่อยน้อยทีเดียวหากเทียบกับการประชุมสภาประชาชนของนครรัฐกรีกโบราณ เป็นต้น

ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยถือว่าเป็นระบอบการเมืองที่หลายประเทศในโลกเห็นว่าดีที่สุดในระบอบหนึ่ง เนื่องจากเป็นระบอบการปกครองที่เปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถปกครองกันเอง เรียกได้ว่าเป็นการปกครองของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน อย่างไรก็ตาม ระบอบประชาธิปไตยนับว่าเป็นระบบการเมืองในอุดมคติที่สังคมส่วนมากพยายามจะยึดถือเป็นหลักสำหรับการปกครองประเทศและสร้างความชอบธรรมให้แก่รัฐบาลของตนเอง ทั้งนี้เพราะถือว่าเป็นระบอบการเมืองที่จะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม และเชื่อกันว่าเป็นระบอบการปกครองที่ให้โอกาสประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจซึ่งย่อมเป็นแนวทางที่ดีกว่าการให้คนจำนวนน้อยหรือคนเดียวเป็นผู้ตัดสินใจ

ความหมายของคำว่า “ประชาธิปไตย” เมื่อพิจารณาจากถ้อยคำตามตัวอักษรแล้ว อาจแยกออกเป็น 2 คำ คือ หนึ่งคำว่า “ประชา” หมายถึง “ประชาชน” และสองคำว่า “อำนาจอธิปไตย” หมายถึง “อำนาจอสูงสุดของแผ่นดิน” เมื่อรวมกันแล้วจึงมีความหมายว่า “การปกครองที่อำนาจอสูงสุดเป็นของประชาชนหรือมาจากประชาชน” ประชาธิปไตยมีความหมายทั้งในรูปแบบและหลักการปกครอง ตลอดจนถึงหลักการดำรงชีวิตร่วมกันของมนุษย์ในสังคม ในฐานะที่เป็นรูปแบบและหลักการปกครองได้มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดนโยบายที่เกี่ยวกับประโยชน์ส่วนตนและส่วนรวม และในฐานะหลักการดำรงชีวิต หมายถึง การยอมรับเสรีภาพความสำคัญและประโยชน์ซึ่งกันและกัน โดยใช้เหตุผลเป็นเครื่องนำทาง เพื่อความผาสุกร่วมกันของผู้คนในสังคม

ในแง่ของความหมายในทางวิชาการแล้ว ประชาธิปไตยในความหมายอย่างแคบ หมายถึง “ประชาชนมีอำนาจอปกครองตนเอง” ส่วนความหมายอย่างกว้าง หมายถึง “วิถีชีวิตอีกแบบหนึ่งซึ่งมีแบบแผนแห่งพฤติกรรมในทางการเมืองเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรม” ประชาธิปไตยยึดถือความศรัทธาในความสามารถ

สติปัญญา การทำงานร่วมกันของมนุษย์บนความมีเหตุผล เชื่อในสิทธิเสรีภาพที่สามารถคิดเห็น พูด พิมพ์ เผยแพร่ ประชุม รวมกลุ่ม จัดตั้งสมาคมหรือพรรคการเมือง เป็นต้น โดยเชื่อว่ามนุษย์มีความเท่าเทียมกันตามกฎหมายและการเมือง โดยได้รับการปฏิบัติจากกฎหมายและรัฐอย่างเท่าเทียมกัน ไม่มีการแบ่งแยกหรือเลือกปฏิบัติโดยอาศัยเหตุจากสภาพแห่งเพศชาติกำเนิด และฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม

การปกครองระบอบประชาธิปไตยถือว่าอำนาจทางการเมืองของรัฐเกิดขึ้นจากการยินยอมของประชาชน ดังนั้น รัฐบาลที่ชอบธรรมจึงต้องเป็นรัฐบาลซึ่งเป็นตัวแทนของประชาชน สถาบันทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม เป็นกลไกของรัฐที่มีอยู่เพื่อรับใช้บุคคลในสังคม รัฐต้องเข้าไปแทรกแซงในกิจการของเอกชนให้น้อยที่สุด และประชาชนมีสิทธิเสรีภาพที่จะต่อต้านรัฐบาลที่ไม่ปฏิบัติตามเพื่อช่วยคนในสังคมให้บรรลุถึงความสมบูรณ์เพราะรัฐจะอยู่ได้ก็ด้วยเป้าหมายที่คุ้มครองชีวิตทรัพย์สินและแสวงหาความสุขให้แก่ประชาชน ประชาธิปไตยเป็นรูปแบบการปกครองที่ยึดอำนาจอธิปไตยของปวงชน ไม่ว่าจะป็นระบอบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข หรือระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภาหรือแบบประธานาธิบดี ถ้าอำนาจสูงสุดในการกำหนดการปกครองอยู่ที่ประชาชนแล้วก็เป็นกรปกครองแบบประชาธิปไตยทั้งสิ้น

เมื่อพิจารณาจากความหมายของประชาธิปไตยที่มีผู้ให้ความหมายไว้อย่างหลากหลายแล้วอาจสรุปความหมายโดยรวมออกเป็น 3 ความหมาย ดังนี้

(1) ความหมายเชิงอุดมการณ์ทางการเมือง เป็นระบบความคิดทางการเมือง อุดมการณ์ประชาธิปไตยเป็นที่ยอมรับกันอย่างกว้างขวางในฐานะที่เป็นระบบความคิดทางการเมืองชนิดหนึ่งที่มีความสำคัญกับหลักการ 3 ประการ ได้แก่

หนึ่ง หลักมนุษย์เป็นผู้มีสติปัญญารู้จักใช้เหตุผล

สอง หลักสิทธิเสรีภาพ

สาม หลักความเสมอภาคความเสมอภาคหรือเท่าเทียมกัน

(2) ความหมายเชิงรูปแบบการปกครอง แนวคิดพื้นฐานรูปแบบการปกครองแบบประชาธิปไตยมาจากความเชื่อที่ว่าประชาชนมีอำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศ การปกครองตนเองจะดำเนินการโดยผ่านผู้แทนราษฎรที่ประชาชนเลือกเข้าไปเป็นรัฐบาลโดยกรอบแห่งรัฐธรรมนูญ ซึ่งถือฉันทานุมัติจากประชาชน หลักการที่สำคัญของประชาธิปไตย ได้แก่ หลักอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน หลักอำนาจอธิปไตยโดยปวงชน หลักอำนาจอธิปไตยเพื่อปวงชน หลักเหตุผลประชาธิปไตย หลักเสียงข้างมาก หลักความยินยอม หลักประนีประนอม หลักความเสมอภาค และหลักเสรีภาพสังคม

(3) ความหมายเชิงวิถีชีวิตของประชาชน หมายถึง การดำเนินชีวิตของประชาชนในสังคมที่เอื้ออำนวยต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตยต้องเข้าใจในกฎกติกาของการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสงบสุขโดยการเรียนรู้ถึงบทบาท หน้าที่และเสรีภาพของตนเอง ตลอดจนการเคารพในเสรีภาพของผู้อื่นด้วยความเชื่อในคุณค่าความเป็นมนุษย์ของคนทุกคนเท่าเทียมกัน มนุษย์ทุกคนมีศักยภาพที่จะเรียนรู้ มีอิสรภาพ และร่วมมือกันพัฒนาสังคมให้เกิดความถูกต้องและประโยชน์สุขเพื่อนมนุษย์ด้วยกันได้ วิธีการดำเนินชีวิตแบบประชาธิปไตยจะยึดหลักความเสมอภาค เสรีภาพ ภราดรภาพ และศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์โดยใช้เหตุผลในการตัดสินปัญหาหรือข้อขัดแย้ง ระหว่างกัน รู้จักรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นอย่างมีสติสัมปชัญญะปราศจากอคติ และมี

ความสนใจในกิจการของบ้านเมืองและเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง รู้จักประนีประนอมมากกว่าที่จะตั้งต้นเอาชนะกัน มองโลกในแง่ดี และมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม

กล่าวได้ว่า สังคมใดจะเป็นสังคมประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ได้สังคมนั้นจะต้องปลูกฝังความเป็นประชาธิปไตยให้แก่ประชาชนทั้งในแง่ความรู้ ความคิด อุดมการณ์ และวิถีการดำเนินชีวิต ตั้งแต่เด็กเป็นต้นไป การดำเนินชีวิตประจำวันของบุคคลในครอบครัว ชุมชน และสังคม จะเป็นไปอย่างสงบสุขได้ ก็ต่อเมื่อบุคคลทุกคนในสังคมที่เป็นสมาชิกเข้าใจและตระหนักถึงความสำคัญของประชาธิปไตย และยึดถือหลักประชาธิปไตยเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต ซึ่งสุดท้ายแล้วย่อมส่งผลให้สังคมนั้นเกิดการพัฒนาและประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นตามไปด้วย นั่นคือ การนำหลักประชาธิปไตยไปปฏิบัติโดยประชาชนในการดำเนินชีวิตประจำวันอย่างต่อเนื่องจนเกิดเป็น “วิถีประชาธิปไตย” ในที่สุด

สำหรับคำว่า “วิถีประชาธิปไตย” นั้น นักวิชาการได้อธิบายทัศนะเกี่ยวกับองค์ประกอบของวิถีประชาธิปไตย ต้องมีองค์ประกอบดังต่อไปนี้

(1) เอาเหตุผลและความรู้จากประสบการณ์เป็นหลักในการดำเนินชีวิตเหตุผลที่ว่านี้ต้องเป็นเหตุผลที่ทุกฝ่ายรับได้และไม่ขัดต่อมติของปวงชนในสังคมจะใช้เหตุผลเพียงเพื่อประโยชน์ส่วนตัวไม่ได้ คือ ในการติดต่อสัมพันธ์กับเพื่อนมนุษย์ในสังคมใช้เหตุผลและมีความเคารพให้เกียรติต่อทั้งตนเองและเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ยอมรับฟังเหตุผลทั้งของตนเองและของผู้อื่น และควรใช้ความรู้สึกที่ได้มาจากประสบการณ์ในอดีตเป็นหลักในการตัดสินใจ เมื่อรู้ว่าการกระทำอย่างไรไม่ดีในอดีตก็ต้องเลิกกระทำในปัจจุบันและอนาคต

(2) ให้ความสำคัญแก่เอกชนควบคู่ไปกับการเคารพมติมหาชน คือ ต้องให้ความสำคัญแก่เอกชนพร้อมกับการเคารพมติมหาชน เพราะเอกชนรวมกันเป็นมหาชน ถ้าเอกชนไม่มีความสุขแล้ว มหาชนจะมีความสุขได้อย่างไร ในระบอบประชาธิปไตยมีเสียงคัดค้านได้ตลอดเวลา ถ้าประชาชนส่วนใหญ่คัดค้าน รัฐบาลก็ต้องลาออก ไม่ควรห้ามการคัดค้าน การดำเนินชีวิตประจำวันตามวิถีประชาธิปไตยต้องยอมรับว่าไม่มีทางที่จะดำเนินการให้ถูกใจคนทุกคน ทั้งนี้ การตัดสินใจในสังคมประชาธิปไตยขั้นสุดท้ายแล้วต้องยึดถือมติของเสียงส่วนใหญ่ โดยคำนึงถึงฝ่ายข้างน้อยไม่ได้รับผลกระทบมากจนเกินไป

(3) ยึดถือหลักที่ว่ารัฐเป็นเพียงเครื่องมือของประชาชนรัฐต้องรับใช้ประชาชนไม่ใช่รัฐเป็นนายประชาชนเป็นทาสวิถีประชาธิปไตย คือ วิถีทางของประชาชนผู้เป็นใหญ่ในแผ่นดินการพัฒนาจริยธรรมหรือทัศนคติหรือค่านิยมและหลักของความประพฤติในสังคมประชาธิปไตยจึงต้องสอดคล้องกับมติของประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ

(4) การใช้ความสมัครใจเป็นหลักในการดำเนินชีวิต ไม่ใช่การบีบคั้นหรือบังคับ เพราะการบีบคั้นหรือบังคับกันทุกรูปแบบถือเป็นเผด็จการ

(5) การเคารพปฏิบัติตามกฎหมายและยึดหลักการของกฎหมายและความเป็นธรรมในสังคม แนวทางในการดำเนินชีวิตดังกล่าวถือว่าเมื่อมีกฎหมายกำหนดให้ต้องปฏิบัติหรือห้ามปฏิบัติอย่างไร บุคคลใดสังคมนั้นต้องปฏิบัติตามกฎหมายนั้น ถ้ากฎหมายไม่ดีไม่ทำให้สังคมนั้นมีความสุข หรือขาดความเป็นธรรม ต้องหาทางยกเลิกกฎหมายนั้นเสียก่อน

(6) ถือว่า “วิธีการ” มีความสำคัญไม่น้อยกว่าผลสำเร็จบั้นปลายของงานที่ทำ ดังนั้น การกระทำสิ่งใดไม่ใช่มุ่งแต่จะกระทำให้สำเร็จโดยไม่คำนึงว่าจะใช้วิธีอย่างไรก็ได้ กรณีเช่นนี้ไม่ใช่วิถีประชาธิปไตย โดยเฉพาะ

อย่างยิ่ง ถ้าวิธีการกระทำนั้นไร้ซึ่งความเป็นธรรมและไม่สมเหตุสมผล ความสำเร็จที่เกิดขึ้นย่อมไม่ใช่สิ่งที่คนในวิถีประชาธิปไตยจะยกย่องนับถือ

(7) การให้โอกาสแก่ทุกคนที่เกี่ยวข้องได้มีสิทธิที่จะอภิปรายหรือแสดงความคิดเห็นส่วนตัวประกอบหรือให้โอกาสได้แสดงความคิดเห็นก่อนที่จะเรียกร้องให้บุคคลใดตกลงใจไม่ว่าในเรื่องใด ๆ เพราะในโลกเสรีประชาธิปไตยนั้นความคิดเห็นของแต่ละคนมีความสำคัญทั้งนั้น การรับฟังเฉพาะความคิดเห็นของผู้มีอำนาจแต่เพียงฝ่ายเดียวย่อมไม่เพียงพอต่อการตัดสินใจดำเนินการในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง การรับฟังความคิดเห็นของทุกฝ่ายย่อมทำให้มีข้อมูลที่มากขึ้นและเป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจดำเนินการเรื่องใดเรื่องหนึ่งได้อย่างถูกต้องมากยิ่งขึ้น

(8) การเคารพในสิทธิอันเสมอภาคกันของมวลมนุษยชาติโดยต้องถือว่าทุกคนเกิดมาเท่าเทียมกัน ความแตกต่างในเรื่องเพศ ชาติกำเนิด ตำแหน่ง หรือฐานะทั้งในทางสังคมและเศรษฐกิจ หรือเหตุใด ๆ ก็ตาม ไม่ก่อให้เกิดอภิสิทธิ์แก่บุคคลใดบุคคลหนึ่ง จนทำให้บุคคลนั้นมีสิทธิเหนือผู้อื่น ในทางตรงกันข้าม คนทุกคนต้องมีความเสมอภาคกันอย่างน้อยที่สุดเสมอภาคในสิทธิขั้นมูลฐานในฐานะที่เป็นมนุษยชาติด้วยกัน

สำหรับในสังคมไทยแล้ว สิ่งที่จะทำให้เกิดความสงบสุขหรือสันติสุขได้ คือ คนไทยทุกคนต้องปฏิบัติตนเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย มีหลักประชาธิปไตยในการดำรงชีวิต ปฏิบัติตนตามกฎหมาย และดำรงตนเป็นประโยชน์ต่อสังคม ซึ่งการสร้างความเป็นพลเมืองไม่ใช่การทำให้ประชาชนรู้ถึงสิทธิและหน้าที่ที่ตนเองมี แต่สิ่งที่จะต้องทำให้ประชาชนได้เรียนรู้และเข้าใจอย่างถูกต้องสิ่งแรกคือ “พื้นฐานความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย” โดยพื้นฐานความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย มีหลักการ 3 ประการ คือ

(1) เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ที่ทุกคนเกิดมามีคุณค่าเท่ากันมีอาจล่วงละเมิดได้ การมีอิสรภาพและความเสมอภาค การยอมรับในเกียรติภูมิของแต่ละบุคคล โดยไม่คำนึงถึงสถานภาพทางสังคมยอมรับความแตกต่างของทุกคน

(2) เคารพสิทธิ เสรีภาพ และกฎกติกาของสังคมที่เป็นธรรม โดยให้ความสำคัญต่อสิทธิ เสรีภาพ และการมีกฎกติกาที่วางอยู่บนความยุติธรรมและชอบธรรม ตามหลักนิติรัฐที่มีวัตถุประสงค์ในการคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพของประชาชน

(3) รับผิดชอบต่อตนเอง ผู้อื่น และสังคม โดยตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ของความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย ซึ่งมุ่งเน้นเนื้อหาที่มีคุณลักษณะสำคัญในหน้าที่และความรับผิดชอบของตนเองต่อสังคม การดำรงตนเป็นประโยชน์ต่อสังคมช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ใช้สติปัญญาในการแก้ไขปัญหาด้วยเหตุและผล

ดังนั้น หากประชาชนได้เข้าใจในหลักพื้นฐานความเป็นพลเมืองทั้งสามหลักการที่กล่าวข้างต้นอย่างถูกต้องแล้ว และสามารถนำไปปฏิบัติให้เกิดผลได้ ก็จะทำให้สังคมไทยพัฒนาเป็นสังคมประชาธิปไตยอย่างแท้จริง

หน้าที่และความรับผิดชอบของประชาชนในระบอบประชาธิปไตย

การอยู่ร่วมกันในสังคมประชาธิปไตยนั้น นอกจากจะมีสิทธิและเสรีภาพแล้ว สิ่งที่จะขาดไม่ได้อีกประการหนึ่งคือ หน้าที่และความรับผิดชอบ ในสังคมประชาธิปไตยนอกจากได้กำหนดในเรื่องของสิทธิเสรีภาพไว้แล้ว ยังได้กำหนดหน้าที่ของประชาชนไว้อีกด้วย การที่ต้องกำหนดหน้าที่ของประชาชนในส่วนที่เกี่ยวข้องกับ

รัฐไว้เช่นนี้ก็เพื่อให้ประชาชนในระบอบประชาธิปไตยได้เกิดความตระหนักว่า ภายใต้การปกครองนี้ประชาชนจะต้องเสียสละความรู้ความสามารถของตนเองเพื่อประโยชน์ต่อส่วนรวมและความเจริญก้าวหน้าของการปกครองระบอบประชาธิปไตยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้บัญญัติหน้าที่ของปวงชนชาวไทยไว้ดังนี้

(1) พิทักษ์รักษาไว้ซึ่งชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

(2) ป้องกันประเทศ พิทักษ์รักษาเกียรติภูมิ ผลประโยชน์ของชาติ และสาธารณสมบัติของแผ่นดิน รวมทั้งให้ความร่วมมือในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย

(3) ปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด

(4) เข้ารับการศึกษอบรมในการศึกษาภาคบังคับ

(5) รับราชการทหารตามที่กฎหมายบัญญัติ

(6) เคารพและไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น และไม่กระทำการใดที่อาจก่อให้เกิดความแตกแยกหรือเกลียดชังในสังคม

(7) ไปใช้สิทธิเลือกตั้งหรือลงประชามติอย่างอิสระโดยคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมของประเทศเป็นสำคัญ

(8) ร่วมมือและสนับสนุนการอนุรักษ์และคุ้มครองสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ ความหลากหลายทางชีวภาพ รวมทั้งมรดกทางวัฒนธรรม

(9) เสียภาษีอากรตามที่กฎหมายบัญญัติ

(10) ไม่ร่วมมือหรือสนับสนุนการทุจริตและประพฤติมิชอบทุกรูปแบบ

การปกครองในระบอบประชาธิปไตยจะมีความเจริญก้าวหน้าไปมากน้อยเพียงใดหรือไม่ขึ้นอยู่กับที่ความรับผิดชอบของประชาชน ถ้าพื้นฐานความรับผิดชอบของประชาชนส่วนใหญ่ยังไม่ดีแล้ว การปกครองระบอบประชาธิปไตยก็มักจะขาดเสถียรภาพตามไปด้วย ในเรื่องความรับผิดชอบนั้นสามารถจำแนกได้ออกเป็น 2 ส่วนคือ ความรับผิดชอบต่อตนเองและความรับผิดชอบต่อสังคม

ความรับผิดชอบต่อตนเอง หมายถึง การรับรู้ฐานะและบทบาทของตนที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคมจะต้องดำรงตนให้อยู่ในฐานะที่ช่วยเหลือตัวเองได้ รู้จักว่าสิ่งใดถูก สิ่งใดผิด ยอมรับผลการกระทำของตนเองทั้งที่เป็นผลดีและผลเสีย เพราะฉะนั้นบุคคลที่มีความรับผิดชอบในตนเองย่อมจะไตร่ตรองให้รอบคอบก่อนว่าสิ่งที่ตนเองทำลงไปนั้นจะมีผลดีผลเสียหรือไม่ และจะเลือกปฏิบัติแต่สิ่งที่จะก่อให้เกิดผลดีเท่านั้น

ความรับผิดชอบต่อสังคม หมายถึง ภาระหน้าที่ของบุคคลในสังคมที่จะต้องเกี่ยวข้องและมีส่วนร่วมต่อสวัสดิภาพของสังคมที่ตนเองดำรงอยู่ ซึ่งเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับหลายสิ่งหลายอย่าง ตั้งแต่สังคมขนาดเล็กจนถึงสังคมขนาดใหญ่ เนื่องจากการกระทำของบุคคลใดบุคคลหนึ่งย่อมมีผลกระทบต่อสังคมไม่มากก็น้อย บุคคลทุกคนจึงต้องมีภาระหน้าที่และความรับผิดชอบที่จะต้องปฏิบัติต่อสังคม

หากประชาชนส่วนใหญ่ไม่เข้าใจบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของตนเองแล้ว การพัฒนาประชาธิปไตยก็จะเป็นไปอย่างยากลำบาก ด้วยเหตุนี้ประเทศใดก็ตามที่ต้องการให้การปกครองระบอบประชาธิปไตยมีความเป็นปึกแผ่นมั่นคงแล้วประเทศนั้นจะต้องเร่งจัดการศึกษาให้กับประชาชนอย่างทั่วถึงซึ่ง

ประชาธิปไตยจะเจริญก้าวหน้าต่อไปได้นั้น ประชาชนจะต้องพัฒนาสิ่งเหล่านี้ด้วย คือ การพัฒนาตนเอง การมีวินัยในตนเองการเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม และการใช้สติปัญญาและเหตุผลการเสียสละเป็นกิจกรรมสำคัญอย่างหนึ่งในสังคมเริ่มตั้งแต่ครอบครัวที่เป็นหน่วยเล็ก ๆ ของสังคม ต้องเสียสละความสุขส่วนตัวเสียสละทรัพย์สินที่หามาได้ด้วยความเหนื่อยยากลำบากให้แก่กัน ทั้งในยามปกติและคราวจำเป็น ดังที่เห็นได้จากการเสียสละ บริจาคทรัพย์ สิ่งของเพื่อช่วยเหลือกัน มักจะมีการรับบริจาคเพื่อนำเงินหรือสิ่งของ ไปช่วยเหลือผู้ที่ได้รับความเสียหายอันเกิดจากภัยพิบัติต่าง ๆ เช่น อุทกภัย วาตภัย เป็นต้น การรับบริจาคสิ่งของเพื่อนำไปสร้างเป็นสาธารณประโยชน์ให้แก่สังคมส่วนรวม บุคคลผู้มีน้ำใจเสียสละมีจิตใจโอบอ้อมอารีเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ทุกคนในสังคม ช่วยเหลือเท่าที่เห็นว่าสมควรจะช่วยเหลือได้ เห็นใครควรแก่การช่วยเหลือก็ช่วยเหลือตามกำลังมากบ้างน้อยบ้าง หรือบางครั้งก็ช่วยเหลือด้วยกำลังกาย กำลังทรัพย์ ซึ่งบางครั้งก็ด้วยกำลังสติปัญญา โดยทุก ๆ ครั้งที่ช่วยเหลือมุ่งจะปลดเปลื้องความทุกข์ของผู้อื่นด้วยความเต็มใจ บุคคลที่มีความเสียสละ ย่อมเต็มใจที่จะช่วยเหลือผู้อื่นได้โดยง่าย ไม่ต้องฝืนใจ และสามารถที่จะกระทำได้อย่างสม่ำเสมอ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และการเสียสละเป็นคุณธรรมสำคัญประการหนึ่งที่สร้างความนับถือผูกไมตรี ทำให้รักและสามัคคีขึ้นในสังคมมากยิ่งขึ้น ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และการเสียสละที่เหมาะสมย่อมให้ผลที่ดีเสมอ ก่อให้เกิดความชื่นชมยินดีต่อกันไม่ว่าจะเป็นผู้ให้หรือผู้รับ

หากพลเมืองไทยเป็นผู้ที่เห็นคุณค่าความเป็นมนุษย์บนพื้นฐานของความรู้ความเข้าใจในบริบทของสังคมหรือในเงื่อนไขสภาพแวดล้อมที่ถูกต้อง โดยใช้สติปัญญา มีเหตุมีผล ยึดหลักอดทน อดกลั้น เชื่อถือศรัทธาซึ่งกันและกัน ประารถนาดีต่อกัน รู้จักเสียสละ เมื่อเกิดปัญหาก็ร่วมกันแก้ไขปัญหา รู้และตระหนักถึงสิทธิหน้าที่ ความรับผิดชอบของตนภายใต้กฎกติกาของสังคมที่เป็นธรรม ก็จะทำให้สังคมไทยเป็นสังคมที่มีพลเมืองมีคุณภาพส่งผลให้การปกครองระบอบประชาธิปไตยมีการพัฒนามากขึ้น

ความรับผิดชอบต่อสังคมของบริษัท โตโยต้า มอเตอร์ ประเทศไทย จำกัด

การบริหารจัดการของบริษัทได้ให้ความสำคัญกับกิจกรรมช่วยเหลือสังคมในท้องถิ่น โดยคำนึงถึงบริบททางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทยที่ถูกกดดันจากความจำเป็นในการพัฒนาประเทศที่ต้องดำเนินการในหลาย ๆ ด้าน เช่น การพัฒนาทางการเมืองให้เป็นประชาธิปไตย การก้าวพ้นวิกฤตทางเศรษฐกิจ การแก้ปัญหาทางสังคมที่เกิดจากความยากจน เป็นต้น ในบรรดาปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นทางสังคมนั้นล้วนมีสาเหตุสำคัญมาจากความยากจน ดังนั้น ทางบริษัทจึงได้เข้ามามีส่วนร่วมช่วยแก้ไขปัญหาดังกล่าวเพื่อพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้ามากยิ่งขึ้น ซึ่งถือเป็นหน้าที่และความรับผิดชอบต่อสังคมที่บริษัทต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการให้ความช่วยเหลือในการจัดการปัญหาดังกล่าวให้ลดลงหรือหมดไป

กิจกรรมช่วยเหลือสังคมในประเทศไทยได้มีการดำเนินโครงการพัฒนาประเทศตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ จำนวนมาก ซึ่งบริษัทได้ร่วมสนับสนุนโครงการดังกล่าวมาอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ผู้บริหารของบริษัทได้เดินทางไปยังจังหวัดต่าง ๆ ของประเทศไทย และได้พบเห็นความทุกข์จากความยากจนของประชาชนในภูมิภาคต่าง ๆ ที่ต้องพึ่งพาตัวเองอย่างโดดเดี่ยว เนื่องจากการอาศัยอยู่ในพื้นที่ที่ห่างไกลจากความเจริญและสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานที่จำเป็นของรัฐ แตกต่างจากสภาพแวดล้อมในกรุงเทพมหานครที่เป็นเมืองหลวงที่เพียบพร้อม การได้พบเห็นว่าประชาชนคนไทยจำนวน

มากยิ่งขึ้นคงอดอยากขาดแคลนอาหาร ทั้งที่ประเทศไทยได้ชื่อว่าเป็นอู่ข้าวอู่น้ำ อยู่ในฐานะประเทศผู้ผลิตและส่งออกข้าวเป็นอันดับหนึ่งของโลก แม้กระทั่งเด็กและเยาวชนก็มีชีวิตที่ยากลำบาก ขาดโอกาสในการศึกษาเล่าเรียนในระดับสูงเนื่องจากต้องออกจากโรงเรียนเพื่อช่วยครอบครัวทำงานเกษตรในไร่นา หรือออกมาหางานทำในเมืองเพื่อช่วยเหลือค่าใช้จ่ายของครอบครัว นั่นคือ ความยากจนเป็นต้นเหตุที่ทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ อย่างอื่นตามมาอีกมากมาย ไม่ว่าจะเป็นการค้าประเวณี ยาเสพติด การขาดการศึกษา ซึ่งประเทศไทยได้พยายามแก้ไขปัญหาเหล่านี้เพื่อพัฒนาสังคมไทยให้พ้นจากความยากจน และดำเนินการทำให้เศรษฐกิจมีความเจริญก้าวหน้าอย่างมั่นคง พร้อมทั้งทำให้การเมืองไทยเป็นประชาธิปไตยอย่างแท้จริง

ในส่วนของบริษัทได้มีความตั้งใจในการดำเนินกิจกรรมช่วยเหลือสังคม โดยเริ่มต้นจากความคิดที่ต้องการคืนกำไรที่ได้รับมาส่วนหนึ่งกลับคืนให้แก่สังคมท้องถิ่น อีกทั้งกิจกรรมช่วยเหลือสังคมยังทำให้พนักงานของบริษัทเกิดความรู้สึกภาคภูมิใจและมีขวัญกำลังใจในการทำงานเพิ่มมากขึ้น ในฐานะที่บริษัทได้เข้ามามีส่วนร่วมร่วมกับสังคมท้องถิ่นในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน และเป็นการแสดงออกถึงความรับผิดชอบต่อสังคม

จุดเริ่มต้นของกิจกรรมช่วยเหลือสังคมของบริษัท อาจนับย้อนไปได้ตั้งแต่ช่วง ค.ศ. 1973 โดย “กิจกรรมอาสาสมัคร” ของสมาคมภรรยาชาวญี่ปุ่น ซึ่งมีความรู้สึกที่อยากจะปรับตัวให้สามารถเข้ากับวัฒนธรรมของประเทศไทยได้ดีขึ้นและต้องการช่วยเหลือคนที่ลำบากในสังคมไทย กิจกรรมอาสาสมัครดังกล่าวในทางหนึ่งถือเป็นการสนับสนุนการทำงานของสามีชาวญี่ปุ่น และในอีกทางหนึ่งก็ดำเนินไปเพื่อเป็นการตอบแทนบุญคุณของประเทศไทยที่ได้ให้ที่พักอาศัย กิจกรรมอาสาสมัครดังกล่าวยังคงดำเนินการมาอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน

กิจกรรมช่วยเหลือสังคมของบริษัทที่ดำเนินการต่อมาก็คือ การจัดตั้งมูลนิธิโตโยต้า เนื่องจากกิจกรรมช่วยเหลือสังคมที่บริษัทสามารถดำเนินการได้ต้องอยู่ภายในขอบเขตที่วัตถุประสงค์ของบริษัทกำหนดไว้ และนโยบายของบริษัทกำหนดให้ควรดำเนินการอย่างต่อเนื่องเท่าที่สามารถกระทำได้ เพื่อเป็นการแสดงความรับผิดชอบต่อสังคม ในบางครั้งทางบริษัทมีข้อกังวลว่าบริษัทจะไม่สามารถรับประกันการดำเนินกิจกรรมได้อย่างต่อเนื่อง เนื่องจากผลการดำเนินการของบริษัทจะดีหรือไม่ย่อมขึ้นอยู่กับสภาพเศรษฐกิจโดยทั่วไปด้วย เช่น สภาพตลาดและการขาย สภาพเศรษฐกิจ เป็นต้น กล่าวโดยเฉพาะเจาะจงได้ว่า หากผลประกอบการของบริษัทได้รับกำไรมากขึ้น บริษัทย่อมมีความสามารถในการดำเนินกิจกรรมช่วยเหลือสังคมได้อย่างเต็มที่ ในทางตรงกันข้าม หากผลประกอบการของบริษัทเป็นไปในทางที่ไม่ดี บริษัทอาจจะขาดเงินสนับสนุนไม่เพียงพอต่อการดำเนินกิจกรรมช่วยเหลือสังคม ด้วยเหตุนี้ ทางบริษัทจึงมีแนวคิดที่จะจัดตั้งมูลนิธิขึ้นมาโดยเฉพาะเคียงคู่กับบริษัท เพื่อให้มูลนิธิมีหน้าที่รับผิดชอบต่อในการดำเนินกิจกรรมช่วยเหลือสังคมได้อย่างต่อเนื่อง และมีเงินทุนหมุนเวียนเป็นของตนเอง จนกระทั่งใน ค.ศ. 1992 จึงได้จัดตั้งมูลนิธิโตโยต้าประเทศไทย เพื่อให้สามารถดำเนินกิจกรรมช่วยเหลือสังคมได้อย่างเต็มที่ และลดผลกระทบที่จะมีต่อกิจกรรมสาธารณประโยชน์เนื่องจากความผันผวนจากสภาวะทางเศรษฐกิจ

กิจกรรมของมูลนิธิโตโยต้าประเทศไทย อาจแบ่งได้เป็น 3 ประเภท ดังนี้

(1) กิจกรรมการช่วยเหลือด้านการศึกษา บริษัทมีแนวคิดในการดำเนินกิจกรรมช่วยเหลือสังคมโดยพิจารณาถึงความจำเป็นของสังคมที่ต้องดำเนินการเป็นอันดับแรก คือ การให้ทุนการศึกษาแก่นักเรียนและ

นักศึกษา ทั้งในวิทยาลัยอาชีวะและมหาวิทยาลัย นอกจากนี้ ยังมีโครงการสนับสนุนให้สถานฟื้นฟูสำหรับหญิง ขายบริการและนักโทษ โดยร่วมมือกับกรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม

(2) กิจกรรมการยกระดับการดำรงชีวิตและสิ่งแวดล้อม เนื่องจากในอดีตบริษัทของประเทศญี่ปุ่นที่เข้ามาประกอบกิจการในประเทศไทยบางส่วนได้ก่อให้เกิดปัญหาทางด้านสิ่งแวดล้อมในประเทศ เช่น น้ำเสียจาก โรงงานอุตสาหกรรม มลพิษทางอากาศ เป็นต้น สำหรับบริษัท โตโยต้า ประเทศไทย ได้สร้างบ่อบำบัดน้ำเสีย ของโรงงานเป็นแห่งแรกก่อนโรงงานอื่น ๆ จะให้เริ่มดำเนินการเกี่ยวกับการบำบัดน้ำเสีย และก่อนที่จะมี กฎหมายจากกระทรวงอุตสาหกรรมออกมาบังคับควบคุมให้โรงงานต้องบำบัดน้ำเสียด้วย กล่าวคือ บริษัท โต โยต้า ประเทศไทย ได้คำนึงหรือตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อสังคมมานานแล้ว โดยเฉพาะการประกอบ กิจการของบริษัทที่ต้องไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ โครงการรณรงค์ปลูกป่าของ บริษัทได้เริ่มดำเนินการจากการที่กรมป่าไม้ กระทรวงเกษตร ได้ขอให้โตโยต้า ประเทศไทย ช่วยในการ สนับสนุนเพื่อป้องกันการบุกรุกทำลายป่าอย่างผิดกฎหมาย ซึ่งเป็นปัญหาในการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมและส่งผลกระทบต่อการทำลายระบบนิเวศอย่างรุนแรงจนก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ในปัจจุบัน เช่น น้ำท่วม ฝนแล้ง เป็นต้น

(3) กิจกรรมความร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ โดยส่วนใหญ่แล้วกิจกรรมนี้จะเป็นการบริจาคหรือมอบ ทรัพย์สินให้แก่ส่วนราชการ มหาวิทยาลัย หรือมูลนิธิอื่น ๆ ที่มีความจำเป็นต้องใช้รถยนต์เพื่อการดำเนินงานต่าง ๆ อันเป็นประโยชน์ต่อทางราชการ ทางการศึกษา หรือการกุศลต่าง ๆ นอกจากนี้ยังมีโครงการตระวันใหม่เป็น กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการให้ความช่วยเหลือในเรื่องสิ่งของที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตของผู้ป่วย และการให้ การสนับสนุนการบำรุงรักษาและซ่อมแซมสถานที่ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อบำบัดผู้ป่วยที่ติดยาเสพติดให้กลับเข้าสู่สังคมและสามารถดำเนินชีวิตเป็นพลเมืองที่ดีของสังคมและทำประโยชน์ให้แก่ประเทศชาติได้ต่อไป ปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาการดำเนินกิจกรรมช่วยเหลือสังคม

การดำเนินกิจกรรมช่วยเหลือสังคมของบริษัทหรือมูลนิธิที่ผ่านมาอาจประสบปัญหาในบางประการ ทำให้การดำเนินกิจกรรมไม่สามารถบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ได้อย่างเต็มที่ หรือยังประสบปัญหาในเรื่อง ความต่อเนื่องของกิจกรรมช่วยเหลือสังคม สำหรับปัญหาหลักในการดำเนินกิจกรรมมีดังนี้

(1) เงินทุนสำหรับกิจกรรม ในกรณีของมูลนิธิโตโยต้า ประเทศไทย จัดตั้งขึ้นใน ค.ศ. 1992 มีเงินทุน เริ่มต้น 30 ล้านบาท หลังจากนั้น ได้ตั้งเป้าหมายที่จะเพิ่มเงินทุนตามการขยายตัวของกิจกรรมทางด้าน การช่วยเหลือสังคมขึ้นเป็น 450 ล้านบาท อย่างไรก็ตาม เนื่องจากสถานการณ์ทางเศรษฐกิจที่ชะลอตัวและ ยอดขายหรือผลประกอบการของบริษัท รวมทั้งผลกระทบจากอุปสรรคอื่น ๆ ทำให้เงินทุนของมูลนิธิคงอยู่ที่ 250 ล้านบาทชั่วระยะเวลาหนึ่ง จนกระทั่งใน ค.ศ. 2002 เมื่อสถานการณ์ทางเศรษฐกิจเริ่มมีแนวโน้มที่ดีขึ้น รวมถึงคำสั่งจากสำนักงานใหญ่ของบริษัทในประเทศญี่ปุ่น ทำให้เงินทุนในปัจจุบันเพิ่มเติมไปกว่า 400 ล้านบาท และยังคงมีความตั้งใจจะดำเนินกิจกรรมสาธารณประโยชน์ในการช่วยเหลือสังคมอย่างเต็มที่ยิ่งขึ้นไปในอนาคต

(2) การวางแผนกิจกรรมช่วยเหลือสังคม สำนักเลขานุการของมูลนิธิโตโยต้า ประเทศไทย เป็นผู้ทำ หน้าที่วางแผนกิจกรรม ซึ่งต้องประสบกับปัญหาในเรื่องการตัดสินใจและประเมินผลเรื่องต่าง ๆ ที่ค่อนข้าง ยุ่งยากและซับซ้อน จึงเป็นเรื่องค่อนข้างยากในการวางแผนกิจกรรมช่วยเหลือสังคมที่จะนำไปดำเนินการใน

ส่วนที่เกี่ยวข้องได้อย่างถูกต้องสมบูรณ์ รวมทั้งแผนกิจกรรมจะต้องแสดงแนวทางและนโยบายของมูลนิธิอย่างชัดเจน เพราะฉะนั้น การวางแผนกิจกรรมต้องมีความเข้าใจถึงสภาพสังคมไทยและความต้องการของสังคมไทย อันเป็นข้อมูลสำคัญในการพิจารณาอย่างถูกต้อง นอกจากนี้ ในบางกรณีกิจกรรมของมูลนิธิมักได้รับความสนใจจากสาธารณชนและอาจกลายเป็นข่าวหรือการวิพากษ์วิจารณ์จากสังคมอย่างรุนแรง การวางแผนกิจกรรมช่วยเหลือสังคมของมูลนิธิโตโยต้า ประเทศไทย ให้ได้รับการยอมรับจากทั้งผู้บริหารของบริษัทและมูลนิธิ และสังคมโดยรวม เป็นเรื่องที่สำคัญมาก

(3) ความคิดเห็นที่ไม่ตรงกันเกี่ยวกับกิจกรรมระหว่างกรรมการภายในบริษัทและภายนอกบริษัท เนื่องจากบริษัทโตโยต้า ประเทศไทย เป็นบริษัทที่ดำเนินกิจกรรมมาอย่างต่อเนื่อง ทำให้กิจกรรมการช่วยเหลือสังคมของบริษัทได้รับความสนใจจากสาธารณชนเสมอมา เนื่องจากกิจกรรมช่วยเหลือสังคมของบริษัทบางครั้งมีผลกระทบต่อประโยชน์สาธารณะ และความคาดหวังของสังคมต่อกิจกรรมของบริษัท ทำให้มูลนิธิโตโยต้า ประเทศไทย ซึ่งมีหน้าที่ดำเนินกิจกรรมช่วยเหลือสังคมโดยเฉพาะต้องมีความกระตือรือร้นในการดำเนินกิจกรรมมากขึ้น อันส่งผลให้เกิดแรงกดดันต่อผู้ปฏิบัติงานและผู้บริหารที่ต้องพิจารณาและอภิปรายแลกเปลี่ยนข้อมูลและความคิดเห็นในการดำเนินกิจกรรมดังกล่าวอย่างรอบคอบมากที่สุด

4. ปริมาณงานในกิจกรรมที่เพิ่มขึ้น เนื่องจากโครงการช่วยเหลือสังคมของบริษัทมีเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งส่งผลต่อการบริหารจัดการที่มีต้นทุนสูงขึ้นตามไปด้วย ทำให้การดำเนินการของกิจกรรมขาดความคล่องตัวและไม่สามารถดำเนินไปได้อย่างเต็มที่ หรือติดขัดในบางเรื่องไม่สามารถบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ อย่างแท้จริงได้ ด้วยเหตุนี้ เมื่อกิจกรรมบางอย่างไม่สามารถดำเนินการได้อย่างเต็มที่แล้ว จะใช้วิธีแก้ไขปัญหาโดยการมอบหมายให้หน่วยงานหรือมหาวิทยาลัยที่เกี่ยวข้อง เข้าร่วมดำเนินการหรือเป็นผู้ดำเนินการแทนบริษัททั้งหมด เช่น โครงการผู้ช่วยพยาบาล โครงการสนับสนุนอาหารกลางวัน หรือกิจกรรมการการตีพิมพ์หนังสือ การบริจาคเงินให้มูลนิธิอื่น ๆ ดำเนินการแทน เป็นต้น

แนวทางการพัฒนาการดำเนินกิจกรรมช่วยเหลือสังคมของบริษัท มีแนวทางดังนี้

(1) เนื่องจากกิจกรรมช่วยเหลือสังคมของบริษัทแตกต่างไปจากการทำบุญ และมีวัตถุประสงค์ที่จะดำเนินการได้ก็ต่อเมื่อบริษัทสามารถบริหารจัดการได้อย่างมั่นคงแล้ว ดังนั้น งบประมาณที่เหมาะสมสำหรับกิจกรรมช่วยเหลือสังคมจะเป็นสัดส่วนตามเงินทุนของบริษัท อย่างไรก็ตาม แม้ว่าในขั้นสุดท้ายแล้ว บริษัทจะเป็นผู้กำหนดจำนวนเงินทุน แต่ภาพลักษณ์ของบริษัทในสังคมไทยจะมีผลต่อปฏิกิริยาตอบสนองต่อกิจกรรมต่าง ๆ ของบริษัท ซึ่งมีผลต่อการกำหนดนโยบายของบริษัทในการดำเนินกิจกรรมช่วยเหลือสังคม ด้วยเหตุนี้ การกำหนดให้มีบุคคลภายนอกบริษัทมาดำรงตำแหน่งเป็นกรรมการ เป็นการสะท้อนความต้องการของสังคมไทยให้คณะกรรมการพิจารณาประกอบการตัดสินใจกำหนดนโยบายหรือทิศทางของบริษัทได้ถูกต้องมากยิ่งขึ้น

(2) การสร้างความเข้าใจต่อกิจกรรมช่วยเหลือสังคมของบริษัท เนื่องจากกิจกรรมดังกล่าวถือเป็นการทำหน้าที่พลเมืองของบริษัท ในฐานะที่บริษัทก็เป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทย และรายได้ของบริษัทก็มาจากสังคมที่ให้การยอมรับและเชื่อถือบริษัท กิจกรรมการช่วยเหลือสังคมจึงถือเป็นการตอบแทนสังคม และช่วยพัฒนาสังคมและประเทศชาติให้มีความเจริญก้าวหน้าในหลาย ๆ ด้านไปพร้อมกัน

บริษัท โตโยต้า ประเทศไทย ได้ให้ความสำคัญกับการคัดเลือกบุคลากรเพื่อมาทำงานในบริษัท และการพัฒนาบุคลากรให้มีความสามารถอย่างต่อเนื่อง โดยมีการนำเครื่องมือและโปรแกรมการพัฒนาคุณภาพ การปฏิบัติงานมาใช้ในการปฏิบัติจริงด้วย ภายใต้แนวคิดที่ว่า “การสร้างผลงาน คือ การสร้างคน (mono zukuri wa hito zukuri) เนื่องจากในความเป็นจริงแล้วไม่สามารถแยกการพัฒนาคนออกจาก กระบวนการพัฒนางาน หากบริษัทต้องการประสบความสำเร็จแล้ว ในระยะยาวจำเป็นต้องยึดถือปรัชญาในการทำงานที่ว่า “เราจะไม่สร้างเพียงรถยนต์เท่านั้น แต่เรายังสร้างคนด้วย”

“วิถีแห่งโตโยต้า” เป็นหลักการสำคัญกำกับการทำงานของพนักงานโตโยต้าทุกคน หลักการดังกล่าว ประกอบไปด้วย 2 เสาหลัก คือ การปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง และความเคารพในมนุษย์ ซึ่งทั้งสองเสาหลัก เกื้อหนุนซึ่งกันและกันตลอดเวลา คำว่า “มนุษย์” ในเสาหลักต้นที่สองหมายถึงพนักงาน ชัฟฟลายเออร์ และ ลูกค้า กล่าวคือ การทำงานของพนักงานโตโยต้าตามหลัก “วิถีแห่งโตโยต้า” คือ คนโตโยต้าต้องไม่พอใจกับสิ่ง ที่ดำรงอยู่ ต้องมีคำถามอยู่เสมอว่า เหตุใดจึงทำแบบนี้ และยังมีวิธีการอื่นที่ดีกว่าหรือไม่ หลักดังกล่าวทำให้ พนักงานพยายามทำงานของตนด้วยความระมัดระวังและวิเคราะห์คุณภาพงานของตนตลอดเวลา เพื่อมิให้งาน ของพนักงานในกระบวนการถัดไปได้รับความเสียหาย นำไปสู่การปรับปรุงคุณภาพของงานที่ละเล็กทีละน้อย เปรียบเทียบหลักการการทำงานที่เปิดโอกาสให้พนักงานทุกคนมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพของงาน และมี หน้าที่รับผิดชอบในกระบวนการทำงานทุกขั้นตอนร่วมกัน ถือได้ว่าเป็นเรื่องที่สำคัญของบริษัทโตโยต้าที่ยึดถือ มาโดยตลอด ฐานะที่บริษัทถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของสังคมและเป็นพลเมืองที่มีหน้าที่และความรับผิดชอบต่อ สังคมที่สำคัญในการมีส่วนร่วมพัฒนาประเทศชาติตามหลักประชาธิปไตยประการหนึ่งที่สำคัญ

บทสรุป

จากหลักประชาธิปไตยในเรื่องความรับผิดชอบต่อสังคมประกอบกับแนวทางการดำเนินกิจการของ บริษัท โตโยต้า มอเตอร์ ประเทศไทย จำกัด ดังกล่าวข้างต้นนั้น บริษัท โตโยต้า มอเตอร์ ประเทศไทย จำกัด มุ่งมั่นที่จะรับผิดชอบต่อสังคมไทย ผ่านการบูรณาการความรับผิดชอบต่อสังคมในทุกขั้นตอนของการ ดำเนินงาน ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอนหลัก ดังนี้

(1) การจัดซื้อและการผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

วัตถุดิบและชิ้นส่วนที่บริษัทคิดสรรต้องมีความปลอดภัยตามมาตรฐานสากล บริษัทผู้ผลิตต้องไม่กดขี่ ด้านแรงงานหรือใช้แรงงานเด็ก รวมถึงมีการปฏิบัติที่เป็นธรรมดังแนวทางที่ระบุไว้ใน “แนวปฏิบัติด้านความ รับผิดชอบต่อสังคมของผู้ผลิตชิ้นส่วนโตโยต้า” บริษัทพยายามจะคิดสรรวัตถุดิบและชิ้นส่วนการผลิตใน ระหว่างกระบวนการผลิตให้สิ้นเปลืองพลังงานน้อยที่สุด หรือไม่ปล่อยก๊าซเรือนกระจกมากเกินไป รวมถึง เลือกใช้วัตถุดิบที่สามารถนำกลับมาใช้ใหม่ได้ ดังที่ระบุไว้ใน “การจัดซื้อที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมของโตโยต้า 2550”

ในส่วนของกระบวนการผลิต บริษัทได้นำเกณฑ์มาตรฐาน ISO 14001 มาเป็นแนวปฏิบัติ และยังมี เป้าหมายที่จะใช้พลังงานอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด และใช้พลังงานทางเลือกหรือพลังงานที่สามารถนำกลับมา ใช้ใหม่ได้ เพื่อลดการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ลงให้ได้ทุกปี บริษัทตั้งใจก่อให้เกิดของเสียน้อยที่สุดใน

ระหว่างการผลิต มีการแยกของเสีย กระตุ้นให้เกิดการนำวัสดุกลับมาใช้ใหม่ และหลีกเลี่ยงการซื้อวัตถุดิบหรือชิ้นส่วนที่ยากต่อการย่อยสลาย

(2) การบริหารจัดการและการตลาดอย่างมีความรับผิดชอบ

บริษัทได้พัฒนาสภาพแวดล้อมในสถานที่ทำงานให้มีมาตรฐานสูงสุด ทั้งในเรื่องของความปลอดภัยและสุขอนามัยให้ค่าตอบแทนและสวัสดิการอย่างยุติธรรม จัดอบรมเพื่อพัฒนาศักยภาพและโอกาสก้าวหน้าทางตำแหน่งงานแก่พนักงานทุกระดับ รวมถึงต่อต้านการล่วงละเมิดสิทธิมนุษยชน การคุกคามทางเพศ และการเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลของพนักงาน และสามารถรับประกันได้ว่าการปฏิบัติงานด้วยความรับผิดชอบนั้นเกิดขึ้นในทุกวัน ทุกระดับ และทุกตำแหน่งของบริษัท

บริษัทยึดมั่นในการปฏิบัติตามกฎหมายทั้งของประเทศไทยและกฎหมายระหว่างประเทศ โดยเปิดให้มีการแข่งขันทางธุรกิจอย่างเสรีและยุติธรรม และต่อต้านการให้สินบนแก่หน่วยงานของรัฐ ผู้มีอิทธิพลทางสังคมหรือทางคู่ค้าทางธุรกิจ บริษัทผลักดันให้ผู้แทนจำหน่ายนำเกณฑ์มาตรฐาน ISO 14001 ไปปฏิบัติ รวมถึงถ่ายทอดความรู้และเทคโนโลยีที่จำเป็นให้แก่ผู้แทนจำหน่าย และร่วมมือกับผู้แทนจำหน่ายในการดูแลลูกค้าอย่างดีที่สุด

บริษัทยึดมั่นต่อการรักษาคุณภาพของชิ้นส่วนและสำรองไว้ในจำนวนที่เพียงพอเสมอ บริษัทพยายามแก้ปัญหาข้อบกพร่อง การร้องเรียน และตอบคำถามด้วยความรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ รวมถึงการเรียกรถของบริษัที่จำหน่ายไปแล้วคืนเพื่อทำการแก้ไข และซ่อมแซมชิ้นส่วนที่มีปัญหาเพื่อให้ลูกค้าและสังคมได้รับความพอใจสูงสุด นอกจากนี้ บริษัทได้ยึดถือหลักการดำเนินการที่จะไม่หลอกลวง กล่าวเกินจริง หรือฉ้อโกงในการขายหรือการตลาด และจะไม่สื่อสารโดยใช้ข้อความหรือรูปภาพที่ไม่เหมาะสมเกี่ยวกับเชื้อชาติ ศาสนา เพศ หรือรสนิยมทางเพศ

(3) การช่วยเหลือสังคมและชุมชน

บริษัทให้ความสำคัญสูงสุดกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและชุมชนที่โรงงานตั้งอยู่ โดยมุ่งมั่นพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนบริเวณโดยรอบของโรงงาน และพัฒนาคนในชุมชน ช่วยรักษาสิ่งแวดล้อม และส่งเสริมจารีตประเพณีของชุมชน อีกทั้งได้ดำเนินธุรกิจในฐานะพลเมืองที่ดีของสังคม และนำรายได้ส่วนหนึ่งของบริษัทไปใช้ในการดำเนินโครงการเพื่อสังคมมาโดยตลอด

นอกจากนี้ บริษัท โตโยต้า มอเตอร์ ประเทศไทย จำกัด ได้ร่วมมือกับเครือข่ายทางธุรกิจ คือ ผู้ผลิตชิ้นส่วน (suppliers) ผู้แทนจำหน่าย (dealers) รวมทั้งผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทางธุรกิจ ได้ร่วมกันดำเนินกิจการภายใต้หลักความรับผิดชอบต่อสังคมอย่างจริงจัง โดยการบูรณาการความรับผิดชอบต่อสังคมในทุกกระบวนการทำงาน (Integrated CSR across Value Chain) กล่าวคือ ตั้งแต่การคิดค้นพัฒนาออกแบบผลิตภัณฑ์ การหาแหล่งและคัดสรรการใช้วัตถุดิบ กระบวนการผลิต การบริหารจัดการขนส่ง ตลอดจนด้านการตลาดและการขาย รวมถึงการดูแลบริการหลังการขาย มีจิตสำนึกของความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม สังคม และลูกค้า โดยเชื่อว่าตนเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้การบูรณาการความรับผิดชอบต่อสังคม และทำให้สังคมไทยมีความเจริญก้าวหน้าอย่างยั่งยืนสืบไป